

**ASPECTE ALE ACTIVITĂȚII BISERICII
ORTODOXE ROMÂNE REFLECTATE
ÎN PREDICILE ȘI CUVÂNTĂRILE
PATRIARHULUI TEOCTIST, REUNITE ÎN
COLECȚIA *PE TREPTELE SLUJIRII CREȘTINE***

Pr. drd. Ilie RUSU

Predicile și cuvântările patriarhului Teoctist, reunite în colecția intitulată simbolic *Pe treptele slujirii creștine*,¹ reflectă aspectele cele mai de seamă din activitatea Bisericii noastre, închinată celor mai diverse preocupări de ordin pastoral-misionar, cultural-editorial, social-caritativ, de unitate panortodoxă și de dialog ecumenic cu celelalte Biserici, dar și o largă cuprindere a problemelor vieții, o îmbrățișare totală a omului și a valorilor lui din lumea contemporană.

Pe bună dreptate spunea Acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga: „*Pe treptele slujirii creștine* dovedește interesul P.F. Patriarh Teoctist pentru problematica morală și spirituală așa de complexă și de diferită a lumii contemporane. Familia și pericolul disoluției ei, tineretul, copiii, cei din familie și cei fără familie, școala și educația religioasă, dialogul între confesiuni, ecumenismul, personalități și momente

¹ Colecția cuprinde 18 volume apărute în ediție nouă, începând din anul 1992, în Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, însumând peste 7000 de pagini, cu aproximativ 1500 titluri. Se regăsesc în aceste volume cuvântări ale patriarhului Teoctist rostite sub formă de predici, omilii, cateheze și meditații, cu prilejul slujirii Sf. Liturghii în catedrala patriarhală sau în alte biserici din București și din eparhie sau din țară, ori din diaspora ortodoxă, la hirotoniri de ierarhi și preoți, la sfințiri de noi locașuri de cult, pomeniri ale unor personalități bisericești, la hramuri de biserici și mănăstiri, pastorale chiriarihale trimise la marile sărbători ale Crăciunului și Paștelui preoților și credincioșilor, cuvântări ocazionale și interviuri realizate la diverse evenimente din viața Bisericii și a țării, întâlniri cu ierarhi și conducători de Biserici creștine, în țară sau în străinătate, cu șefi de state și guverne, la aniversarea unor evenimente și personalități de seamă din istoria și cultura poporului român, la evenimente legate de învățământul teologic și de educația tineretului, în general, și la alte momente în care Biserica a fost prezentă și și-a exprimat punctul de vedere.

importante din istoria Bisericii și neamului românesc și atâtea alte chestiuni tot atât de importante și de delicate își găsesc locul în preocupările curente ale Patriarhului nostru. Și mai cu seamă relațiile cu Bisericile Ortodoxe surori, cu Patriarhia Ecumenică din Constantinopol, îi prilejuiesc întâlniri și vizite reciproce, fie în țară, fie în străinătate, întâlniri rodnice pentru întărirea prestigiului Bisericii în această lume amarnic secularizată.”²

Ele sunt scrieri de importanță excepțională, care, cu vremea, au căpătat valoare istorică, sunt file de cronică, un letopiseț al Bisericii Ortodoxe Române în care cititorul urmărește, ca pe o peliculă, desfășurarea evenimentelor majore din viața Bisericii și mai ales din activitatea întâistătătorului ei, patriarhul Teoctist. Valoarea documentară a acestor scrieri rezidă în faptul că în ele găsim date și informații privitoare la desfășurarea evenimentelor amintite și ecoul lor în epocă, legătura cu societatea și instituțiile sale, influența lor asupra diverselor categorii de oameni. Dar ele au mai ales o valoare teologică și doctrinară, fiindcă reflectă învățătura Bisericii. Mai ales ultimele volume ale colecției au darul de a ne convinge că toate „încercările” prin care a trecut Biserica noastră în timpul stăpânirii comuniste nu numai că n-au slăbit-o, ci i-au dat tăria credinței să se mobilizeze în apărarea învățăturii creștine și să revină la starea de normalitate după prăbușirea regimului totalitarist.³

Teolog cu aleasă pregătire în domeniu, cunoscător desăvârșit al tezaurului de credință al Bisericii Ortodoxe, spirit critic, mereu dornic de cunoaștere, la curent cu noutatea și scrisul teologic, patriarhul Teoctist își fundamentează vorbirea și scrisul pe Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți, din care citează cu mare ușurință. Afirmările și argumentările sale au caracter axiomatic, fiindcă ele sunt mereu formulate în concordanță cu învățătura Bisericii.

În ce privește frumusețea literară a scrisului patriarhului Teoctist, aceasta este de netăgăduit. Orator desăvârșit și scriitor experimentat, cu ușurință și cursivitate în exprimare, cu o putere uluitoare de a surprinde mereu esențialul problemelor, cu metodă de argumentare intuitivă și din surse bine cunoscute, cu informații din toate domeniile: teologie, istorie, literatură, filosofie, aghiografie, autorul celor

² Acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Prefață* la vol. XV, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2005, p. 5-6.

³ Cf. Acad. Virgil Cândea, *Prefață* la vol. XIV, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2004, p. 11.

18 volume de carte teologică rămâne o personalitate de excepție, care mănuieste și verbul și condeiul cu mare ușurință.⁴

Iată cum definește Pr. prof dr. Nicolae Necula scrisul patriarhului Teoctist: „*Cuvântul său curge firesc, precum apele unui râu, fără să se forțeze în a căuta exprimările încâlcite sau sofisticate, ci urmărind dulceața și naturalitatea graiului românesc autentic, impregnat de limba cărților de cult, a cazaniilor, a operelor de spiritualitate ortodoxă. Stilul cuvântărilor Prea Fericirii Sale este unic, cu uluitoare frumuseți de limbă, în care cuvintele vechi, românești, răsar la tot pasul, ca niște perle, în care figurile de stil, comparațiile, epitetele, diminutivele și metaforele abundă. Este o fericită exprimare a limbii literare românești, în graiul cu iz arbaic, al limbajului bisericesc al sfintelor liturghii și înmiresmat cu dubul vechilor cazanii și cronici, limpede ca izvorul cristalin al apelor de munte, dar din care nici neologismele nu sunt evitate, însă potrivit, cuminte și nuanțat folosite. Pe lângă bogăția și varietatea temelor înfățișate, limba literară îl recomandă pe autorul celor 18 volume ca pe unul dintre cei mai mari și talentați stilști. Opera sa scrisă a constituit unul din temeiurile fundamentale pentru a fi în-cununat cu supremul titlu de membru de onoare al Academiei Române.*”⁵

În cele de mai jos, ne vom referi la câteva aspecte ale activității Bisericii noastre reflectate în colecția *Pe treptele slujirii creștine* a patriarhului Teoctist.

Lucrarea pastoral-misionară

Preocuparea Bisericii noastre, după anul 1990, de a-și dinamiza lucrarea pastoral-misionară, prin îmbunătățirea cadrului normativ, a legiurilor bisericești, dar și prin implicarea mai directă a preoților în slujirea credincioșilor, a fost deseori abordată în cuvântările patriarhului Teoctist.

⁴ La cele 18 volume ale colecției *Pe treptele slujirii creștine* se adaugă lucrarea monografică *Mitropolitul Iacob Putneanul*, Mănăstirea Neamț, 1978, 124 p., și studiul introductiv *Mitropolitul Dosoftei, ctitor al limbajului liturgic românesc* la lucrarea *Dumnezeiesca liturghie*, Iași, 1980.

⁵ Pr. prof dr. Nicolae Necula, *Omagiu Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarbul Bisericii Ortodoxe Române, la împlinirea vârstei de 90 de ani și la aniversarea a 55 de ani de arhiepiscopie*, în „Biserica în Misiune”, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2005, p. 32.

Referindu-se la autonomia Bisericii față de stat, patriarhul Teoctist spunea, la Conferința trimestrială a preoților din protoieria Ploiești, ținută în 3 iunie 2004:

*„S-a impus, înainte de toate, să hotărâm în Sfântul Sinod și în Adunarea Națională Bisericească autonomia Bisericii noastre față de stat și să aducem îmbunătățiri **Statutului de organizare și funcționare al Bisericii Ortodoxe Române**, anulând din el articolele care ne obligau să cerem aprobarea Departamentului Cultelor, începând de la convocarea forurilor de conducere ale Bisericii noastre, alegerea membrilor acestor foruri, inclusiv a ierarhilor, invitația unor conducători de Biserică, stabilirea programelor vizitelor, până la numirea consilierilor, profesorilor, protopopilor, preoților și cântăreților bisericești etc. Cu prioritate a trebuit să reglementăm situația clerului – salarizare, pensionare – situația învățământului religios în școlile de stat, a învățământului teologic mediu și universitar, organizarea acestuia, retrocedările bunurilor bisericești și alte îndatoriri față de cerințele misionare ale Bisericii strămoșești.”*⁶

Dar, oricâte înnoiri ar cunoaște lucrarea Bisericii, dacă acestea nu sunt cunoscute de preoți și puse în aplicare, le scade din importanță, spunea patriarhul Teoctist, încât *„trebuie să se cunoască bine Statutul Bisericii și celelalte legiuri bisericești, care au fost reformulate potrivit Statutului, anume **Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române, Regulamentul pentru organizarea și funcționarea cimitirelor parohiale și mănăstirești din cuprinsul eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române, Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă a mănăstirilor și altele. Deși au trecut, iată, aproape cincisprezece ani de când ne-am recâștigat libertatea, noi n-am încetat să aducem noi formulări Statutului, spre exemplu, la nivelul Patriarbiei, unde se impun noi activități cerute de însăși viața religioasă, precum cele filantropico-sociale de o mare urgență”***⁷.

În acest context, un rol important revine conlucrării preotului cu organele parohiale, episcopului cu cele eparhiale și conlucrării în cadrul Sfântului Sinod. Nimic nu se face în Biserica noastră fără această conlucrare, spunea patriarhul Teoctist, ea însăși expresie a

⁶ *Pe treptele slujirii creștine*, vol. XV, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2005, p. 85.

⁷ *Ibidem*, p. 86.

comuniunii și a comunicării. Iată de ce „*ne este de mare folos dialogul între noi. Dacă există comunicare între noi, există și cu Dumnezeu.*” Și apoi, să nu uităm un fapt esențial: „*Credincioșii sunt atrași de misiunea noastră, ne respectă și ne apreciază.*”⁸

În cuvântul adresat preoților din protoieriiile I, II și III Capitală, Ilfov, Giurgiu Nord și Giurgiu Sud, întruniți în conferință trimestrială, la 1 iunie 2004, patriarhul Teoctist spunea: „*Schimbările lumii din vremea noastră și degradarea valorilor supreme trebuie să ne îndrepte atenția și nouă să folosim strategia dubovnicească, începând de la chemarea noastră la slujirea preoțească și continuând, apoi, în slujirea Sfințelor Taine ale lui Dumnezeu, până la slujirea fratelui nostru și a lumii întregi.*”⁹

De mare folos în slujirea preoțească, adăuga patriarhul Teoctist, este încrederea pe care clerul trebuie să o aibă în Taina Spovedaniei: „*Dacă noi, preoții, nu practicăm Taina Pocăinței, Spovedania, care echilibrează gândirea și inspiră viața noastră dubovnicească, cuvântul nostru de la amvon rămâne fără ecou. Se simte o slăbiciune a faptelor credinței propriu-zise, a mărturiilor credinței noastre, a slujitorilor Bisericii.*”¹⁰ De aceea, „*avem nevoie de dubovnici atât ca fii, cât și ca slujitori ai Bisericii noastre. Numai dubovnicul și voința noastră pot să zidească ființa noastră cea lăuntrică și să pecetluiească legătura noastră cu Dumnezeu. Pe orice treaptă ierarhică ne-am afla în Biserică, fără dubovnic nu ne putem împlini misiunea.*”¹¹

Canonizările de sfinți români

Despre canonizările de sfinți români în anii comunismului și după evenimentele din decembrie 1989, patriarhul Teoctist spunea absolvenților Facultății de Teologie Ortodoxă din București, promoția „Ștefan cel Mare”, în 20 iunie 2004: „*Vă reamintesc tuturor canonizarea domnitorului Ștefan cel Mare din 1992, la care au fost prezenți preoți și credincioși din Basarabia, din Bucovina, din străinătate. Au fost atunci o seamă de oameni care s-au îndoit de graba cu care, se credea, s-a făcut această canonizare. Patriarhul de fericită amintire Justinian, când a decis prima serie*

⁸ *Ibidem*, p. 87.

⁹ *Ibidem*, p. 83

¹⁰ *Ibidem*, p. 88.

¹¹ *Ibidem*, p. 90

de canonizări în 1950-1955, pregătită dinainte de profesorii de Teologie, i-a avut atunci în vedere și pe Ștefan cel Mare și pe Constantin Brâncoveanu. Dar, spre slava lui Dumnezeu, deși mentalitatea acelor vremi n-a îngăduit ca să fie în rândul sfinților cei doi domnitori români, ulterior, am reușit să trecem un alt număr de sfinți români în calendarul nostru, printre care s-au numărat și domnitorii Ștefan cel Mare și Constantin Brâncoveanu. Să aveți în cuget și-n inimă această conștiință că Biserica noastră, împotriva condițiilor de dictatură din trecut, a făcut, totuși, canonizări de sfinți români pentru prima dată în istoria noastră bisericească. Acest lucru trebuie reținut în mod deosebit, întrucât a fost săvârșit spre bucuria întregii Ortodoxii. Un sfânt nu este recunoscut doar pe plan național; nu este doar al Bisericii care l-a proclamat, ci devine, apoi, o valoare universală a Ortodoxiei în calendarele tuturor Bisericilor din lume... Noi avem drumul nostru în istorie, scris de marii și sfinții eroi ai Bisericii noastre Ortodoxe Române, pe care îi avem acum și în calendarul universal al Ortodoxiei. Nu mai suntem o Biserică fără sfinți ai neamului nostru, fapt pentru care celelalte Biserici ne priveau cu mirare, ci, cu ajutorul lui Dumnezeu, am devenit o Biserică care a izvorât sfinți români în calendarul creștin universal.”¹²

Această conștiință însă nu trebuie să fie spre a ne mândri, ci spre adâncirea înțelesului că slujirea noastră s-a bucurat dintotdeauna de adumbrirea Duhului Sfânt, care lucrează în Biserica lui Hristos.

În dorința aceasta de a afirma tot ceea ce este sfânt, Biserica noastră – chiar în anii comunismului – nu a încetat a-i îndemna pe credincioși să ia aminte la curajul și la sfințenia martirilor. Așa au fost canonizați o serie de sfinți din neamul nostru. Astfel, în cadrul Sfântului Sinod – spunea patriarhul Teoctist la Sf. Liturghie oficiată la Mănăstirea Putna, pe 2 iulie 2004, cu prilejul împlinirii a 500 de ani de la trecerea la cele veșnice a Sfântului Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt – „s-a hotărât canonizarea și deci trecerea în rândul sfinților a unor personalități care cu prețul vieții au apărat credința și unitatea poporului român”¹³, ceea ce arată că Bisericii noastre nu i-au fost indiferente slujirea și martiriul unora dintre fiii ei.

Reamintim aceasta, sublinia patriarhul Teoctist, pentru a-i îndemna pe cei care pe nedrept critică Biserica pentru o anumită indiferență față de mărturisitorii care au trecut prin temnițele comuniste că Bisericii nu-i este indiferentă jertfa fiilor ei, deci și a celor care

¹² *Ibidem*, p. 125.

¹³ *Ibidem*, p. 142

au suferit în lagăre și închisori. Acestora le spunem că se află în faza de elaborare un catalog al martirilor – adică al celor care au murit în temnițe și închisori – și al mărturisitorilor, din care fac parte foștii deținuți sau prizoniți pentru credință. Biserica nu poate uita pe cei care au trăit credința până la martiriu. Oare nu este Biserica cel mai statornic sălaș al *„fraților noștri români din veac și până în veac adormiți în Domnul: ostași, mărturisitori, voievozi și toți cei care, într-un fel sau altul, în temnițe, în prigoniri, în chinuri îngrozitoare, au suferit și au murit pentru credința strămoșească? Lor li se adaugă coroana sufletelor tinerilor noștri eroi din decembrie 1989, care și-au înălțat piepturile lor în fața gloanțelor și a tancurilor, ca un scut protector al valorilor noastre naționale, al valorilor creștin ortodoxe răstignite de cei ce vedeau în Dumnezeu un dușman. De aceea, înscriem numele acestor tineri care au deschis o nouă pagină în istoria noastră cea adevărată, a Bisericii și a țării, nu numai în pomelnice, ci și în chivoturile conștiinței noastre, cu chipurile lor nevinovate și botârâte să slujească sfânta dreptate a neamului românesc, de atâtea ori crucificată. Lor să le închinăm nu numai biserici, monumente, morminte, zile și locuri de cinstire, ci mai ales iubirea și recunoștința noastră cea mai plăcută lui Dumnezeu, rugăciunea și pomenirea lor”*¹⁴ – sublinia patriarhul Teoctist, la 1 iunie 2003, la slujba de târnosire a bisericii „Înălțarea Domnului” de la Cimitirul Eroilor Revoluției din decembrie 1989, din București.

Învățământul teologic și formarea slujitorilor sfintelor altare

Prin reforma învățământului din 1948, învățământul teologic și religios a fost scos din sistemul învățământului de stat, primul lăsat în seama Bisericii, monitorizat și marginalizat, iar al doilea, nu doar eliminat, ci înlocuit cu o educație „ateist-științifică”. Urmarea a fost că sistemul de recrutare în școlile teologice era controlat, restrictiv și discriminatoriu, pe criterii de apartenență politică, origine socială, stare materială și statut social. Iar lipsa educației religioase în rândul tineretului școlar și insistenta și obsesiva educație materialist dialectică a înstrăinat tineretul de valorile religios-morale și de propria identitate cultural-spirituală.

Repararea stărilor anacronice și recuperarea acestor valori se impuneau după revoluția din decembrie 1989. Pornind de la ideea

¹⁴ *Ibidem*, p. 253.

că deformarea conștiințelor în perioada dictaturii se cerea remediată, societatea românească a realizat o reparație morală prin atenția acordată învățământului teologic și religios, nu ca măsură impusă, ci ca imperativ și comandament social.

În noile condiții de libertate, Biserica, fiind chemată să-și intensifice misiunea în societate, prin sporirea lucrării sale pastoral-misionare și sociale, a trebuit să-și pregătească specialiști, care, la rândul lor, au simțit atracție spre învățământul și cultura teologică.¹⁵

Referitor la învățământul teologic ortodox, este de remarcat dezvoltarea sa, am putea spune, fără precedent, ca urmare a unei cerințe acute din partea celor care manifestă vocație pentru slujirea sacerdotală și pastoral-misionară, dar și din partea celor care doresc să-și lărgescă orizontul cultural-spiritual.

Venindu-se în întâmpinarea unor asemenea doleanțe și comandamente, prin *Protocolul* încheiat între Ministerul Învățământului și Cercetării și Patriarhia Română, în 1991, învățământul teologic superior a fost inclus în cadrul Universităților de stat, iar *Convenția* încheiată între Universitatea din București și Facultatea de Teologie din București, la 20 septembrie 1991, a adus unele precizări tehnice privind această înțelegere.¹⁶

Ca urmare a acestor reglementări și a prevederilor Legii învățământului nr. 84/1995, învățământul teologic universitar s-a dezvoltat și diversificat an de an, ajungându-se de la două Institute Teologice Universitare, cu o singură specializare, existente în 1990, la 15 Facultăți de Teologie Ortodoxă, cu mai multe specializări, în funcție de opțiuni și oportunități (Teologie Pastorală, Teologie Litere, Teologie Limbi clasice, Teologie Asistență Socială, Teologie Literatură Religioasă, Teologie Patromoniul Cultural).

Învățământul Teologic Universitar, ca și învățământul universitar de stat, organizează și cursuri de masterat și de doctorat. Tot la nivel de studii universitare există un intens schimb de bursieri cu Bisericile și centrele teologice din străinătate, mulți tineri români urmând cursuri de doctorat peste hotare și, de asemenea, mulți străini studiază în centrele noastre teologice universitare.

Și învățământul teologic preuniversitar, reprezentat prin Seminariile teologice ortodoxe, a fost inclus în rețeaua învățământului

¹⁵ Diac. prof. Nicu Octavian, *Statutul învățământului teologic și religios în România*, în „Biserica în Misiune”, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2005, p. 552.

¹⁶ *Ibidem*, p. 557.

de stat, prin *Protocolul* încheiat, în 1993, cu Ministerul Învățământului și Cercetării. În prezent funcționează 37 de Seminarii teologice ortodoxe, 19 Școli de cântăreți bisericești și 9 Școli Teologico-Sanitare.¹⁷

Cu convingerea că numai o preoțime devotată slujirii ei poate face ca misiunea Bisericii să fie rodnică, patriarhul Teoctist și Sfântul Sinod s-au îngrijit de formarea viitorilor slujitori ai sfințelor altare încă din anii de seminar și de facultate, în condițiile când influențele dezastruoase ale necredinței și secularizării se resimt din ce în ce mai acut în societate, iar clerul este ademenit a acorda prioritate altor preocupări, neglijându-și menirea sacerdotală.

Pledând pentru înnoobilarea slujirii preoțești prin punerea Teologiei în slujba Bisericii și nu a speculațiilor sterile și scolastice, patriarhul Teoctist îndemna pe studenții teologi să ia aminte la valoarea faptelor bune, a faptelor luminii, faptelor credinței, despre care vorbește Mântuitorul Iisus Hristos când le spune Apostolilor Săi: „Voi sunteți lumina lumii. Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încât ei să vadă faptele voastre cele bune și să-L slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri” (Matei 5, 14, 16).

Pornind de la acest adevăr, patriarhul Teoctist le spunea studenților în cuvântul rostit în ziua de 30 ianuarie 2003, la slujba hramului Facultății de Teologie din București: *„Mântuitorul Hristos îi așează pe Apostoli ca pe o lumină călăuzitoare în fața lumii și pe toți slujitorii Săi care au urmat după ei până astăzi și subliniază, totodată, ideea conform căreia învățătura fără fapte este neroditoare. Rolul faptelor bune este cu atât mai important astăzi, când am pășit într-un nou mileniu, cel de-al treilea din viața Bisericii noastre. Acest rol ne este arătat de ceea ce rostim la amvon în cuvântul nostru, de la catedră sau de pe paginile foarte frumoase ale cărților, manualelor și prelegerilor universitare. Toate trebuie dublate, confirmate și întărite de faptele credinței noastre. De aceea, atât studenții, viitorii preoți, cât și profesorii au această îndatorire ca lumina pe care o dobândesc aici în facultate prin învățătură și o răspândesc credincioșilor prin rostirea cuvântului dumnezeiesc să o lege de faptele lor de fiecare zi, care să fie cu adevărat fapte bune... Lumea de astăzi, după cum constatăm cu toții, așteaptă de la noi mai ales fapte bune.*

Cuvântul Sf. Evangheliei se predică de două mii de ani. Sf. Părinți ai Bisericii, între care Sf. Trei Ierarhi, a căror pomenire o

¹⁷ *Ibidem*, p. 558.

facem astăzi, au scris și au tâlmăcit acest adevăr dumnezeiesc. Iar noi, cei de astăzi, suntem chemați să ne împlinim datoria sacerdotului pe care îl primim la birotonie. Să-l facem să strălucească în fața oamenilor prin faptele noastre și prin raporturile dintre noi: preoți, profesori, întregul cler, în general. Ectenia pe care de mai multe ori o rostim în timpul Sf. Liturghii – «Pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm» – trebuie și ea să ne fie călăuzitoare pentru a face fapte bune.»¹⁸

Mărturisirea prin fapte și importantul ei rol în întărirea credinței le subliniază Însuși Mântuitorul nostru Iisus Hristos; spre deosebire de „faptele dreptății” (Matei 6, 1), faptele iubirii și ale slujirii lui Dumnezeu sunt o puternică mărturisire a înseși prezenței și lucrării lui Dumnezeu în lume, pentru că sunt „jertfa laudei” – la împlinirea căreia ne cheamă și jertfa euharistică – și din care izvorăște puterea de a împlini osteneala de „secerători”: „Și văzând mulțimile, I S-a făcut milă de ele că erau necăjite și rătăcite ca niște oi fără păstor. Atunci a zis ucenicilor Lui: Secerișul e mult, dar lucrătorii sunt puțini. Rugați deci pe Domnul secerișului ca să scoată lucrători la secerișul Său” (Matei 9, 36-38).

Cunoscând și împlinind acest îndemn al Mântuitorului Iisus Hristos, patriarhul Teoctist adresa profesorilor și studenților Facultății de Teologie din București rugămintea de a nu uita nici o clipă „că un slujitor al Bisericii noastre are această îndatorire de a fi «lumina lumii», prin faptele sale, după cuvântul Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Nici o altă instituție sau așezământ din lume nu oferă slujitorilor ei o asemenea perspectivă ca Biserica noastră, o asemenea deschidere de a fi lumina, de a fi «sarea pământului» (Matei 5, 13), așa cum Însuși Mântuitorul zice: Ca «văzând oamenii faptele voastre cele bune să proslăvească pe Dumnezeu cel din ceruri» (Matei 5, 16).

Zadarnice sunt toate strădaniile noastre fără fapte, iar faptele izvorăsc din iubirea creștină. Dacă Sfinții Trei ierarhi, Vasile, Grigore și Ioan Gură de Aur, ocrotitorii facultății, ca și ceilalți mari dascăli și sfinți ai Bisericii, n-ar fi avut iubirea de Dumnezeu și iubirea de semenii, ei n-ar fi putut face nimic. Cu iubirea și cu rugăciunea, ca aripi ale vieții noastre de slujitori ai Bisericii, dragi studenți, trebuie să vă obișnuiți încă de aici. Fără a iubi pe Dumnezeu, în primul rând, și fără a iubi Biserica pe care am ales să o slujim și

¹⁸ *Ibidem*, vol. XIII, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2003, pp. 513-514.

fără ca această iubire să se reverse asupra credincioșilor, puține lucruri vom putea face spre a răsplăti Domnului pentru toate câte ne dă El nouă (Psalm 115, 3).¹⁹

Dar iubirea fără rugăciune nu poate fi gândită – spunea patriarhul Teoctist, căci rugăciunea face ca faptele iubirii să fie așteptate și, nu în cele din urmă, rugăciunea e mulțumirea pe care o aduc toți lui Dumnezeu pentru iubirea Sa. Iată de ce, „*prin rugăciune se potesc valurile potrivnice ale acestei lumi, de multe ori aflată în mare tulburare*”²⁰. De aceea, fără iubire și fără rugăciune nimeni nu poate împlini cele ale lui Dumnezeu, cu atât mai mult slujitorul care se consacră Bisericii. Cum va putea vesti Evanghelia cel care n-a înțeles de ce a venit Hristos și ce înțelesuri adânci cuprinde rugăciunea Tatăl nostru – singura rugăciune pe care am primit-o de la Mântuitorul și pe care trebuie să o rostim în orice vreme.

Tălmăcind studenților teologi *Parabola semănătorului* (Luca 8, 5-15), patriarhul Teoctist sublinia că „*misiunea Bisericii, dată de Însuși Mântuitorul Iisus Hristos, este de a urma pilda Semănătorului, atât de frumoasă și atât de importantă pentru noi. Parabola aceasta ne spune că Semănătorul este Dumnezeu, sămânța este cuvântul Său, iar pământul pe care cade sămânța este sufletul omului. Misiunea noastră, a slujitorilor, a Bisericii în lume, este de a răspândi neîncetat cuvântul lui Dumnezeu.*”²¹

De aceea, orice slujire în Biserică nu este atât pentru binele și folosul personal, cât mai ales pentru răspândirea Evangheliei lui Hristos și vădirea prezenței și lucrării Duhului Sfânt în Biserică. Încât slujitorul care nu-și îndeplinește ascultarea în care a fost rânduit de Biserică păcătuiește împotriva Întemeietorului Bisericii, Mântuitorul nostru Iisus Hristos, Căruia Tatăl I-a dat „toată judecata” (Ioan 5, 22). Chiar dacă am invoca greutatea vremurilor în care ne aflăm, avertiza patriarhul Teoctist, nu vom putea scăpa de mânia lui Dumnezeu, dacă nu ne împlinim slujirea. A-i lăsa pe credincioși fără călăuzirea sufletească este un adevărat atentat la identitatea spirituală a neamului nostru, întrucât „*credința creștină răsăriteană, cu toate valorile ei de exprimare, a intrat în conștiința de sine a poporului nostru ca factor de afirmare a identității și unității sale.*”²²

¹⁹ *Ibidem*, p. 515.

²⁰ *Ibidem*, vol. XV, p. 317.

²¹ *Ibidem*, p. 160.

²² *Ibidem*, vol. XIV, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2004, p. 230.

Ca un părinte iubitor, cu vastă experiență în slujirea Bisericii străbune, patriarhul Teoctist le adresa profesorilor și studenților îndemnul de a nu uita că „noi cu toții suntem chemați să le oferim semenilor, prin faptele noastre cele bune, dragostea lui Dumnezeu și ajutorul de care au nevoie și pe care îl așteaptă de la noi. Aceste fapte se înscriu în cartea noastră de vizită cu care mergem în Europa și peste tot în lume.

Frumusețea morală trebuie să ne reprezinte în cuvinte și fapte, tot așa cum frumusețea sufletului românesc strălucește pretutindeni în artă, în biserici și mănăstiri, precum strălucește lumina marilor ierarhi ai Bisericii noastre. Fapta sau lucrarea însăși, făcută după voia lui Dumnezeu, este raza care împodobeste lumina Sf. Evanghelii. De aceea, atitudinea preotului în fața credincioșilor, în fața societății este importantă. Ea trebuie să se caracterizeze prin răbdare și prin iubire, spre a-i aduce la Hristos și pe cei rămași în urmă și pe cei păcătoși.

Suntem asaltați, cum știți, de secte. Ați observat că predicatorii lor, care umblă pe străzi și îi întâmpină pe credincioșii noștri cu fel de fel de întrebări și invitații la adunările lor, sunt numai tineri. Am făcut deseori apel la seminaristi și la studenții și studentele de la Teologie să participe la viața parohiilor din București, să fie prezenți în spitale, în azile, chiar și în penitenciare, spre a împlini câte o misiune pentru Biserica noastră săptămânal sau chiar zilnic.

Aceasta trebuie să fie podoaba oricărui tânăr care urmează Teologia. Trebuie să sădiți în inima și în cugetul vostru curat acest ideal al slujirii cu entuziasmul caracteristic tinereții. Să urmați exemplul Sf. Vasile cel Mare, care a întemeiat adevărate așezăminte de asistență socială pentru orfani, pentru bătrâni, pentru săraci. Noi avem astăzi nevoie la eparhie și în parohii de aceste exemple. Ca să dăm pildă credincioșilor prin prezența tinerilor teologi și seminaristi în mijlocul celor lipsiți de ajutor sau aflați în suferință, spre a-i mângâia și întări sufleteste, aducându-le o rază de lumină din lumina aceasta a Bisericii noastre.”²³

Pentru a-i sensibiliza pe studenți în a oferi propriul lor exemplu de slujire – nu numai de a aștepta să li se ofere, patriarhul Teoctist evoca anii săi de studenție și legătura de suflet pe care o are cu paraclisul Facultății de Teologie din București: „Cunosc biserica aceasta de peste 60 de ani, cum vă spuneam și altă dată, deoarece

²³ *Ibidem*, vol. XIII, pp. 515-516.

am slujit ca diacon aici, când eram seminarist, apoi am slujit aici când eram student și pe urmă ca episcop. Este o biserică frumoasă și ca aspect și ca îngrijire și ca deschidere și am considerat că ea este întotdeauna la îndemâna tinerilor studenți și studente, atât la vechernie, cât și la Liturghie. Este un lucru foarte bun, deși prezența studenților la biserică nu este cea pe care o dorim. Trebuie să știți că participarea studenților teologi în fiecare zi la slujbă echivalează cu prezența studenților de la celelalte facultăți la lucrările practice de laborator. Aici este laboratorul cel dubovnicesc, care vă învață cu ce se începe și cum se desfășoară slujba, cum se vorbește cu credincioșii, cum li se îndeplinesc cerințele lor religioase.”²⁴

Punând în evidență împlinirile Bisericii noastre, după anul 1989, pe plan spiritual, dar și material, patriarhul Teoctist sublinia: „*Viața studenților noștri se desfășoară în dubul Sf. Părinți, al Sf. Trei Ierarhi, având în centru slujbele din paraclis, care sunt întotdeauna foarte necesare, cu condiția ca viitorii preoți să iubească Biserica, să-și iubească semenii și să adeverească această iubire prin faptele lor pentru a putea străbate vremurile și a lucra rodnic pentru Biserică. Toate acestea sunt încredințări care ne încurajează în activitatea noastră, iar ofranda credincioșilor noștri de a-și trimite odraslele la Teologie, la cele 37 de seminarii și 14 facultăți câte avem acum, exprimă simțirea și vocația creștină a poporului nostru, dorința lui de a ajuta Biserica și pe această cale, după cum citim în multe din scrisorile despre viața Sf. Părinți.*

Să mulțumim lui Dumnezeu pentru aceste momente frumoase pe care, iată, le trăim acum, la început de veac, și să continuăm a lucra cât mai rodnic pe drumul acesta, pentru a promova în Biserica tot ceea ce au făcut Sf. Părinți la vremea lor, adică cultura, credința, iubirea semenilor, exprimate prin asistență socială, pe care fiecare parohie și fiecare credincios trebuie să le desfășoare. De altfel, încă de pe acum, studenții noștri, sub îndrumarea părinților profesori caută să inițieze unele activități în acest sens.”²⁵

Conferințele preoțești

O formă practică de pregătire a preoților, pe lângă celelalte forme post-universitare sau de specializare, o reprezintă conferințele

²⁴ *Ibidem*, pp. 517-518.

²⁵ *Ibidem*, pp. 523-524.

preoțești, care au menirea de a crea o atmosferă prielnică schimbului reciproc de experiență, împărtășirii bucuriei roadelor dobândite în slujirea Bisericii, încurajarea celor care, din anumite motive, s-ar descumpăni în privința împlinirilor pastorale. Așa le-a gândit patriarhul Justinian în 1949 și așa au rămas până astăzi, deși fostul regim comunist a încercat să le politizeze. Ele sunt o formă necesară de pregătire și perfecționare a preoților. În privința slujirii preoțești nu se poate folosi termenul de profesiune, pentru a spune că aceste conferințe sunt adevărate cursuri de perfecționare profesională. Preoția este o misiune, care presupune vocație. Or, prin aceste conferințe s-a urmărit cultivarea acestei vocații în împlinirea misiunii pastoral-misionare pe care o are de îndeplinit preotul.

Vorbind despre rolul acestor conferințe, patriarhul Teoctist spunea cu prilejul unei întâlniri cu preoții Capitalei: *„Puțini mai sunteți de față dintre cei care au fost martorii întemeierii acestora. Ele au constituit o puternică pârgbie de menținere a credinței și rânduielilor bisericesti în timpul celor cinci decenii de dictatură comunistă. Era înfricoșătoare atunci adunarea a doi sau trei în numele Domnului Hristos și stârnea multă înfrigurare, dădea multă bătaie de cap celor care nu credeau în Dumnezeu. Dar Biserica a reușit, cu ajutorul lui Dumnezeu, să facă din aceste conferințe o adevărată instituție de întâlnire în rugăciune și de dialog între preoți cum nu mai fusese până atunci.*

Înainte de război, singurul prilej de întâlnire organizată a preoților din Arhiepiscopia Bucureștilor era așa-numita «Săptămână de retragere sau de reculegere» pentru meditația și rugăciune la câte o mănăstire, fie la Cernica, fie la Cbeia sau Căldărușani. În practică însă, datorită posibilităților limitate de cazare la mănăstire, această «Săptămână de reculegere», cu participare benevolă, se reducea la două sau trei zile și nu era instituită prin Statut, cum a rânduit patriarhul Justinian conferințele preoțești, generalizându-le în întreaga Patriarhie.»²⁶

Având în vedere importanța acestor conferințe pentru întărirea unității dintre preoți și, prin aceasta, a unității Bisericii lui Hristos, nu ne este greu să înțelegem tristețea patriarhului Teoctist privind dezinteresul unor preoți față de aceste conferințe: *„Mă întristează absențele preoților de la aceste conferințe. E vremea să ne gândim că participarea preoților la aceste întâlniri este o binefacere; chiar*

²⁶ *Ibidem*, p. 235.

dacă un preot nu ia cuvântul, dar vine și ascultă preocuparea Bisericii, ascultă referatele și luările de cuvânt, cu această ocazie i se acordă o mare încurajare și o mare încredere frățească și totodată primește un imbold pentru reînnoirea zelului pastoral. Dacă stăm departe, fiecărui ni se pare că activitatea noastră de la parohie este mulțumitoare. Dar aceasta o spunem noi singuri. În Biserică însă, vocea singulară nu are rod în fața lui Dumnezeu. Biserica este adunarea noastră a tuturor. Numai împreună constituim Biserica Dumnezeului Celui viu."²⁷

Prin urmare, activitatea de slujire a preotului trebuie să izvorască din comuniune și să fie spre întărirea acestei comuniuni în interiorul Bisericii, dar și în dialogul ei cu lumea și cu societatea: „*Fie că veți sluji la Sfântul Altar, fie la orfelinate, la cămine de bătrâni, la căpătâiul bolnavilor, la penitenciare, la celelalte slujiri ale Bisericii, să le vedeți tot atât de importante, tot atât de valoroase ca și Sfânta Liturghie, întrucât toate aceste slujiri sunt împlinite de Însuși Mântuitorul Iisus Hristos (Matei 215, 35-46).*"²⁸

Din aceste îndemnuri ale patriarhului Teoctist se înțelege atenția pe care Biserica noastră o acordă slujirii aproapelui. Dar această slujire înseamnă conlucrare: „*Biserica nu este o instituție omenească oarecare, ci ea este așezământ divin-uman și toți membrii Bisericii, începând cu clerul, respectă principiile ei de credință, de morală și de gândire, astfel încât toate să ducă la realizarea comuniunii de viață și de lucrare în Hristos, așa cum, după Rusalii, în Biserica Ierusalimului, preoții, frații erau adunați laolaltă și stăruiau într-un cuget în învățătura Apostolilor, rugându-se și umplându-se de Dubul Sfânt, prin împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului, spre bucuria și curăția inimii (Fapte 2, 42-46).*"²⁹ În această privință nu este nici o exagerare a spune că „*Biserica Ortodoxă Română are – și din punct de vedere istoric – o organizare autentic creștină, de tradiție ierusalimiteană, exprimată în vocabularul actual prin participarea tuturor la lucrarea creștină, dar fără a cădea în secular, într-o sferă de gândire din afara Bisericii, străină de cea spre care ne îndreptăm toată nădejdea.*"³⁰

Meditând la cele de mai sus, înțelegem și mai bine de ce nu orice adunare creștină merită numele de Biserică: „*O adunare care se rupe*

²⁷ *Ibidem*, p. 236.

²⁸ *Ibidem*, vol. XV, p. 120.

²⁹ *Ibidem*, p. 245.

³⁰ *Ibidem*, p. 246.

de jertfa Mântuitorului Hristos, de arbieria Sa (Evrei 5, 10), se rupe și de Sfântul Altar, se rupe de Sfintele Taine și de rânduielile stabilite de Sfinții Apostoli, de ucenicii și urmașii lor până la Sfinții Părinți, care, prin Sinoadele ecumenice din primele secole creștine, au statornicit, sub puterea Dubului Sfânt, credința și Biserica pe care noi o mărturisim.

O adunare fără Sfânta Liturghie și fără preoție, ca cele fără ierarhi și sfintele icoane, poate fi oricât de frumoasă în muzică, în cântări, în vestiri și chiar în ajutoare creștine, dar rămâne fără prezența și lucrarea Dubului Sfânt, trimis de Domnul nostru Iisus Hristos de la Tatăl ca să lucreze neîncetat în lume arbieria Lui, prin succesiune apostolică păstrându-se continuarea propovăduirii Evangheliei și adevărindu-se astfel și încredințarea dată Apostolilor la Înălțarea Sa la cer, când a spus: «Iată, Eu sunt cu voi până la sfârșitul veacurilor» (Matei 28, 20).»³¹

De asemenea, mai spune patriarhul Teoctist, „nu este bine să creadă cineva într-un adevăr parțial privind Biserica lui Hristos, numai în Sf. Scriptură sau numai în Sf. Tradiție, dar nesocotesc multe din învățăturile ei, știrbesc comuniunea de viață în Hristos. Nici unii, nici alții nu pot pretinde că înfăptuiesc toate condițiile pentru plinătatea harului dumnezeiesc, ce ni se transmite prin Sfintele Taine care ne integrează deplin în Biserică și ne unesc cu Hristos. Pentru aceasta, ni se cere să păzim ceea ce este neschimbător de ceea ce este trecător. Păstrând ce trebuie, Biserica rămâne de-a pururi aceeași și viața ei în Dubul Sfânt nu cunoaște adăugire sau micșorare.»³²

Pe aceste principii trebuie să aibă loc dialogul dintre Biserică și societate, nici desacralizând Biserica și nici fanatizând trăirea religioasă a creștinilor.

Educația creștină a tineretului. Predarea Religiei în școală

Instalarea comunismului în România a avut consecințele sale nefaste și în planul educației religioase a tineretului. Religia a fost scoasă din programele școlare; referirile la creștinism, în general, și la cel ortodox, în special, au fost înlăturate din manualele de istorie sau de literatură; cateheza copiilor și tinerilor în biserică s-a realizat

³¹ *Ibidem*, p. 170.

³² *Ibidem*, p. 245.

doar arareori și cu riscuri mari din partea preoților care au avut curajul să-și asume o atitudine misionară de acest gen. Generații întregi de tineri au fost abuzate ideologic cu scopul de a-l convinge pe tânăr că a crede în Dumnezeu este un anacronism din perspectiva modernității.

După anul 1990, prin stăruința Bisericii, s-a concretizat în cele din urmă prezența orei de Religie în învățământul primar, gimnazial, liceal, postliceal și chiar în școlile profesionale. Introducerea Religiei în școală nu s-a realizat însă, ușor, cum ușoară nu este și nu va fi atingerea scopului urmărit prin predarea acestei discipline. A fost destul de greu pentru autoritățile românești postdecembriste să contureze cadrul legal adecvat, prin acte normative, predării Religiei în școală, după o absență de peste 50 de ani a acestei discipline din programele școlare. Astfel, prin Legea Învățământului nr. 84/1995, modificată și republicată în Monitorul Oficial al României, anul XI, nr. 606 din 10 decembrie 1999, s-a legiferat statutul Religiei ca disciplină școlară, în sensul că în învățământul primar predarea Religiei este obligatorie, la gimnaziu opțională, iar la liceu și școli profesionale, facultativă. În concordanță cu aceste reglementări și cu planul de învățământ, s-au întocmit programele școlare de Religie și manualele de Religie.³³

Referindu-se la însemnătatea predării Religiei în școală pentru cultivarea valorilor religioase și educarea caracterelor creștine, patriarhul Teoctist spunea:

„Am fost la deschideri de an școlar în diferite locuri, atât în București, cât și în provincie, și am văzut ce rol important are profesorul de Religie în școală. În anii din urmă noi am făcut demersuri repetate la Ministerul Educației și Cercetării și am obținut statutul orei de Religie, dar menținerea predării Religiei în școală depinde de calitatea profesorilor, de pregătirea și de comportamentul lor.

Ați auzit vorbindu-se despre lipsurile ce privesc organizarea învățământului religios, dar și despre pregătirea și numirea profesorilor. Problema aceasta a intrat de la început în preocupările Sfântului Sinod. Noi avem o Comisie de învățământ la Sfântul Sinod care dezbate toate aspectele legate de predarea Religiei în școală, începând cu recrutarea și pregătirea profesorilor și terminând cu

³³ Teofan Savu, Mitropolitul Olteniei, *Tinerii, prioritate misionară a Bisericii*, în „Biserica în Misiune”, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2005, p. 418-419.

manualele, pe care acesta le examinează minuțios și lucrează efectiv la definitivarea lor. Comisia aceasta este alcătuită din ierarhi și din profesori de Teologie cu studii și experiență pedagogică.

Ierarhi ai Sfântului Sinod, de pildă, au citit și au selectat manualele de Religie, pentru că s-au prezentat multe manuale, dar nu au fost acceptate de membrii Comisiei de învățământ și aprobate de Sfântul Sinod decât cele corespunzătoare. Nimeni nu ar voie să introducă în școală, mai ales profesorii – și au fost cazuri din acestea – manuale și cărți religioase care li se par lor a fi bune, pentru că nu toate sunt ortodoxe. De aceea, Comisia Sfântului Sinod veghează la toate tipăriturile religioase, inclusiv cele de muzică bisericească și de învățatură de credință.

Faptul că s-a ajuns de la predarea facultativă și participarea benevolă a elevilor la situația actuală, când religia este parte a trunchiului comun al disciplinelor de bază, iar cei care o predau au statutul oficial de profesor cu toate drepturile și îndatoririle legale, demonstrează că din partea celor ce predau Religia se așteaptă responsabilitate și dăruire, pe măsura încrederii pe care Biserica o investește în ei.”³⁴

Scotând în evidență faptul că la toate nivelele s-au depus străduințe mari pentru predarea Religiei în școală, mărturie că între Biserică și societate este o legătură și o colaborare firească în acest domeniu, patriarhul Teoctist arăta:

„S-au elaborat planuri de învățământ adaptate noilor situații și s-au întocmit programe școlare analitice care să corespundă noii etape de dezvoltare a învățământului. Au fost editate manuale de Religie pentru clasele I-IV, mai întâi, prin subvenționarea lor de către Biserică, apoi, reeditate în trei rânduri de către Editura Didactică și Pedagogică, cu subvenționare de la Ministerul Educației și Cercetării și distribuite gratuit elevilor. A fost editat, în același regim, și manualul de clasa a V-a, iar recent s-a aprobat de către Consiliul Național de Evaluare și editarea manualelor pentru clasele a IX și a X-a, care au aprobată Sfântului Sinod de a se tipări. Sunt în fază avansată de elaborare manualele pentru clasele I-VIII într-o formă revăzută, precum și cele pentru clasele XI-XII și avem nădejde că anul viitor această lucrare se va finaliza.

Am evidențiat aspectele privind statutul învățământului religios, planurile de învățământ, programele școlare și manualele pentru că

³⁴ *Ibidem*, vol. XIII, pp. 240-241.

am observat unele nedumeriri cu privire la ele. În special am insistat asupra manualelor pentru că s-a vorbit de lipsa lor. Manualele de Religie care s-au folosit până acum au fost alcătuite în grabă și, cu toate că sunt bune, au nevoie de înnoiri și adaptări la programa școlară. Este lăudabil faptul că în ultima vreme mulți profesori au avut inițiativa întocmirii unor manuale de Religie și a unor materiale auxiliare, unele dintre acestea din urmă fiind chiar utilizate în școli. Ele pot să fie bune, dar trebuie să fie prezentate întâi la Sectorul Învățământ de la Patriarhie, care le supune examinării Comisiei sinodale și numai după ce sunt aprobate devin material didactic auxiliar pentru învățământul religios.”³⁵

Reflectând asupra aspectelor de conținut ale învățământului religios și necesitatea găsirii de noi modalități pentru sporirea zelului pastoral în vestirea Cuvântului lui Dumnezeu, patriarhul Teoctist remarca:

„În București, cum știți, puțini preoți predau Religia. Aceasta ar fi, oarecum, o situație specială, căci în județele Prahova și Giurgiu este predată, în majoritatea cazurilor, de către preoți. Noțiunea de învățământ religios conferă preotului calitatea de învățător. Chiar dacă nu predă la catedră, preotul trebuie neapărat să fie învățător. Este una din îndatoririle misiunii preoțești de a face cunoscută învățătura credinței noastre ortodoxe. De aceea, chiar dacă nu sunteți profesori de Religie, aveți amvonul în biserică, așa cum este catedra la școală.

Calitatea aceasta de slujitori ai Sfântului Altar ne îndatorează, iubii părinți, ca școala să o aducem în biserică și biserica să înainteze în școală. Am văzut cu toții câtă receptivitate au copiii la predarea Religiei, care, în urma intervențiilor noastre, ale Sfântului Sinod, acum este egală cu celelalte discipline. Aceasta se datorează preoților noștri, pentru că la început au fost aproape numai preoți care au predat benevol Religia, cu rezultate excepționale. Atunci era proaspătă predarea Religiei și râvna preoților mai aprinsă decât acum. Aceasta nu trebuie să se stingă, ci să continue și chiar să sporească!

Procesul de vestire a Cuvântului lui Dumnezeu trebuie să crească în ritmul desfășurării vieții omenești, în ritmul dezvoltării culturii, a economiei, a tehnicii, a civilizației, în general. Biserica trebuie să găsească permanent noi posibilități de a face cunoscut tezaurul ei

³⁵ *Ibidem*, pp. 244-246.

de învățatură atât de așteptat de cerințele sufletești ale semenilor noștri."³⁶

Pentru că adeseori s-au făcut pronosticuri sumbre privind predarea Religiei în școală după integrarea României în Uniunea Europeană, patriarhul Teoctist a precizat:

„Încredințarea menținerii Religiei în școală depinde de modul cum este ea prezentată, de felul cum se face plăcut profesorul de Religie, de cum este el factor de pace între ceilalți profesori ai școlii respective... De aceea, trebuie să arătăm întotdeauna interes pentru lucrul acesta; trebuie să fim mereu prezenți, chiar dacă nu suntem chemați, în cartier, la școală, ca preoți de parohie."³⁷

Un loc aparte ocupă astăzi, în peisajul vieții religioase, asociațiile de tineri creștin ortodocși, între care mai cunoscute sunt Asociația Studenților Creștini Ortodocși din România (ASCOR) și Liga Tineretului Creștin Ortodox Român (LTCOR), care funcționează cu binecuvântarea Sfântului Sinod încă din 1990, cu statut juridic de organizații neguvernamentale, având filiale într-un număr considerabil de localități din țară. Activitatea lor constă, în general, în organizarea de conferințe susținute de diferite personalități ale vieții bisericesti, organizarea de pelerinaje, derularea unor programe de caritate, publicarea de literatură religioasă, mai ales sub forma unor foi pentru tineri etc.³⁸

Studenților din ASCOR, cu ocazia concertului de colinde susținut în Catedrala patriarhală, în ziua de 16 decembrie 2002, patriarhul Teoctist le spunea:

„Dumneavoastră sunteți pe cale să vă specializați în diverse domenii, fiind buni cunoscători ai diferitelor științe ale lumii de astăzi, lucru absolut necesar. Ortodoxia nu pune stavilă în calea cunoașterii umane.

Sf. Părinți îi povățuiesc pe tineri să «cerceteze știința cum cercetează albină florile» și să adune numai din florile care dau miere, «ceea ce este folositor», alcătuind astfel «fagurele», pentru că «știința este foarte frumoasă».

Teologia nu respinge știința sau cultura, în general, pentru că niciodată între știință și credință n-au fost dușmăanii. Teologia nu este abstracție, ci practică. Totdeauna, să știți ce este știință adevărată, ce este adevăr adevărat, ce este frumusețe adevărată și deplină, ce

³⁶ *Ibidem*, pp. 247-248.

³⁷ *Ibidem*, p. 250.

³⁸ Teofan Savu, *op. cit.*, pp. 421-422.

este iubire adevărată și deplină, acolo este scânteia dumnezeiască. Aceasta ne unește pe toți și trebuie să unească lumea, ca să gândească așa. Nu există altă cale, nu există alt adevăr, nu există alt viitor decât Hristos și învățătura Sa."³⁹

În acest context, patriarhul Teoctist sublinia că Biserica nu este împotriva științei, iar Teologia nu contrazice cuceririle rațiunii umane. Însă toate aceste cuceriri științifice fără credință și fără harul lui Dumnezeu nu pot depăși limitele imanente ale acestei lumi. Știința fără Teologie este lipsită de aripile ajutorului dumnezeiesc pentru a putea trece dincolo de limitele acestei lumi și a proslăvi pe Dumnezeu, pe când Teologia fără știință rămâne o chemare neînțeleasă, întrucât nu comunică adevărurile divine cunoașterii umane.

Pe acest temei, la deschiderea anului universitar la Facultatea de Teologie din București, patriarhul Teoctist le spunea studenților:

„Colegii voștri de la celelalte facultăți își propun un anumit scop și își imaginează o întreagă strategie pentru a-l îndeplini. Aici, la noi, în Biserică, dacă citim orice pagină de la Sf. Apostol Pavel, îndeosebi, nu avem nici un fel de îndoială asupra direcției pe care am apucat; nu trebuie să facem apel la imaginație, căci ni se spune precis ce avem de făcut, ce ne așteaptă în viață. Noi trebuie să propovăduim Evanghelia cu timp și fără timp, să ne îndreptăm spre lumina lui Hristos.

În frământările societății de astăzi, involburată cu fel de fel de ideologii, iată Biserica vine cu această lumină, cu această siguranță, cu învățătura Mântuitorului Hristos, cu pilda de înțelepciune a Sf. Apostoli și a Sf. Părinți.

Acesta constituie specificul vocației preoțești, specificul vocației celui ce se dedică studiului Teologiei, care nu este pură teorie. Este o mare greșeală să credem acest lucru, că Teologia este teorie, și să abandonăm drumul slujirii preoțești, care este lucrare, trăire și bucurie în Hristos. Noi avem un drum sigur, un țel precis în viață, cu condiția ca învățătura Bisericii, propovăduită de profesori la catedră, să fie roditoare, ca sămânța căzută pe pământ bun, cum ați auzit din Pilda semănătorului din Sf. Evanghelia de astăzi (Luca 8, 5-15).

Să avem foarte bine conturat conținutul misiunii preoțești. Suntem chemați la lumina lui Hristos. Suntem astăzi chemați să fim chiar noi lumină într-o lume care are mare nevoie de lumină,

³⁹ *Ibidem*, vol. XV, pp. 154-155.

prin viață exemplară în Hristos și prin fapte bune, umblând mereu în lumină (Ioan 12, 35).

Sunteți chemați, așadar, să slujiți o instituție veșnică. Dintre colegii voștri de la celelalte facultăți, câți pot să afirme că specialitatea pe care și-au ales-o este veșnică? Nici unul! Numai slujirea noastră este veșnică; slujirea Bisericii. Dar aportul nostru, al fiecăruia dintre noi și al fiecărei generații nu îmbogățește învățătura Bisericii, care este aceeași, ci sporește lucrarea noastră, experiența noastră în propovăduirea Evangheliei mântuirii, potrivit cuvintelor Domnului Hristos.”⁴⁰

Din rândul tinerilor fac parte și cei care arată o dragoste deosebită față de Biserică, deși nu sunt teologi. Noi avem mare nevoie de această familie creștină – spunea patriarhul Teoctist – care trebuie să fie oglinda vie a vieții Bisericii. Dialogul Bisericii cu societatea realizat prin tineri este deosebit de important. Prin el, Biserica își arată prețuirea ei pentru omul aflat în marginalizare, din cauza secularizării. Mai mult decât atât, prin aceasta Biserica îi antrenează pe tineri la lupta contra relelor secolului în care trăim. De aceea, nu putem ignora faptul că „*vorbind despre rolul de acum al tinerilor în viața Bisericii și a lumii, mulți teologi și oameni de știință arată că lumea noastră, în special cea europeană, îmbătrânește, dar nu numai ca vârstă, ci și din cauza lipsei de preocupări și idei noi pentru viețuirea omului, din ce în ce mai solicitat și violentat de tot ceea ce aude și vede. Îmbătrânește din cauza urii, a dorinței de îmbogățire, a lăcomiei, a extremismului și a unei vieți limitate numai la satisfacerile biologice. Din nefericire, în același timp, și religiile (confesiunile) sunt supuse aceluiași proces de îmbătrânire, din lipsa de ideal evanghelic, din cauza depărtării de acest adevărat scop al vieții omenești*”⁴¹

Această reînduhovnicire a lumii prin tineri, bătrâni, femei sau alte grupuri de inițiativă creștină va contribui la redescoperirea smereniei, pe care ne-o dă pildă viața sfinților. De fapt, toate asociațiile creștine aduc spor duhovnicesc, dacă ne ajută să înțelegem un adevăr esențial pentru viața noastră sufletească, și anume nevoia de a avea un duhovnic. Pentru că trebuie să o spunem deschis, asociațiile creștine – chiar prin acel „misionarism laic” de care vorbea filosoful Nae Ionescu sau teologul Nicolae Colan – pot împlini

⁴⁰ *Ibidem*, pp. 370-371.

⁴¹ *Ibidem*, pp. 256-257.

această slujire. Trebuie să se propovăduiască lumii de astăzi adevărul că fără duhovnic nici un membru al Bisericii nu poate avea spor duhovnicesc, pentru că „fără dubovnic suntem frunze bătute de vânt. Foarte mult stăruim asupra acestui sprijin sufletesc pe care numai dubovnicul ni-l poate oferi în orice împrejurare. Noi înșine, în primul rând, să avem dubovnic, să avem rugătorul și sprijinitorul nostru”⁴² – arăta patriarhul Teoctist.

Activitatea editorială

Între cărțile de zidire sufletească tipărite cu greu, înainte de 1990, de Institutul Biblic și de Misiune Ortodoxă și difuzate în tiraje mici, cât îngăduia cenzura, constituindu-se într-o frumoasă moștenire editorială, s-au numărat: *Biblia*, în mai multe ediții, colecția *Filocalia* (12 volume), datorată Pr. prof. Dumitru Stăniloae, colecția *Părinți și scriitori bisericești*, inițiată de patriarhul Iustin Moiesescu, apoi, literatura duhovnicească, precum *Patericul românesc*, *Convorbirile dubovnicești* de Protos. Ioanichie Bălan, scrierile Arhim. Cleopa, opera culturală și apologetică a mitropolitului Antonie al Ardealului, cea liturgică a episcopului Vasile al Oradiei, scrierile patristice ale Pr. prof. Ioan Coman, ca și ale altor dascăli de teologie și ierarhi, precum și reeditarea *Bibliei* lui Șerban Cantacuzino, în 1988, prin strădaniile patriarhului Teoctist.⁴³

Vorbind despre tipăriturile culturale și teologice ale Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă de dinainte de 1990, patriarhul Teoctist spunea în deschiderea Congresului internațional de Teologie de la București, din 11 noiembrie 2003: „Am fost singura Biserică, de altfel, care a tipărit în întregime *Filocalia* atunci când vremurile erau grele și când împărtășeam într-un fel întunericul temniței și constrângerile sufletești din așa-zisa libertate din afara închisorilor. Mă gândesc deseori la ajutorul lui Dumnezeu care s-a revărsat peste Biserica poporului nostru, astfel încât clerul și credincioșii să aibă biserici deschise, școli pentru formarea slujitorilor altarelor, să aibă *Biblia*, cărți liturgice, *Filocalia* și proclamări de sfinți români”⁴⁴.

⁴² *Ibidem*, p. 121.

⁴³ Casian Crăciun, Episcopul Dunării de Jos, *Educația creștină*, în „Biserica în Misiune”, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2005, pp. 398-399.

⁴⁴ *Ibidem*, vol. XIV, p. 163.

Iar cu privire la ediția jubiliară a Bibliei, sublinia în cuvântul de deschidere a ședinței Sfântului Sinod din 2 iulie 2002: „*De data aceasta, așa cum se cuvine, noi, Centrul patriarhal, vă întâmpinăm cu bucuria unei înfăptuiri de referință în lumea editorială de acum și am putea vorbi de o înfăptuire epocală chiar, ce se înscrie între lucrările de inestimabilă valoare. Vă prezentăm, între aceste multe cărți pe care fiecare ni le-ați adus aici, **Biblia**, ediția jubiliară a Sfântului Sinod, realizată în condiții grafice deosebite și într-un timp scurt prin hărnicia și priceperea recunoscută a lucrătorilor Tipografiei Institutului Biblic și de Misiunea Ortodoxă al Bisericii noastre. Trebuie să vă mărturisesc că văd în această împlinire un dar și un ajutor din partea Bunului Dumnezeu, iar această reușită este izvorul unei bucurii personale, deosebită în viața unui ierarh și mai ales a celui care vă vorbește acum. Momentul acesta reprezintă o culme de pe care privirea cuprinde nădejtile de care aminteam mai înainte, cât și drumul parcurs până aici cu osteneală. Sunt momente de trăire intensă a cărei valoare nu se poate exprima în cuvinte, asemănătoare celui de astăzi, când cu mare bucurie vă ofer în această ședință noua apariție a Sfintei Scripturi, ca ediție jubiliară a Sfântului Sinod.*”⁴⁵

La sfințirea bisericii parohiei Podeanu din Capitală, în 24 octombrie 2004, referindu-se la însemnătatea Bibliei în viața credincioșilor, patriarhul Teoctist sublinia: „*Noi acordăm o prețuire dumnezeiască Bibliei, numind-o Sfânta Scriptură, ea fiind păstrată, chiar și atunci când se află în casele credincioșilor, la loc de cinste, aproape de icoane. Mai mult de jumătate din cărțile Sfintei Scripturi a Vechiului Testament sunt rânduie în toate slujbele noastre de peste an. Chiar astăzi ați ascultat frumusețea psalmilor sfântului prooroc David. Mai cu seamă Psaltirea este citită în unele mănăstiri fără încetare, ziua și noaptea. De aceea, este bine să știți și să păstrați acest adevăr, pentru că dumnezevoastră sunteți apostolii din afară ai Bisericii, iar noi, arbiereii, preoții și diaconii, suntem rânduieți la sfântul altar. Dumnezevoastră, credincioșii, credincioasele, tinerii mai ales, având legături și relații cu toți semenii, le comunicați și lor din cunoștințele și învățătura de credință a Bisericii și a rânduielilor noastre bisericești.*”⁴⁶

Într-adevăr, această ediție jubiliară a Bibliei este o încununare a realizărilor tipografice ale Institutului Biblic, fiind o revenire la

⁴⁵ *Ibidem*, vol. XIII, pp. 319-320.

⁴⁶ *Ibidem*, vol. XV, pp.169-170.

textul Septuagintei, text folosit de Sfinții Părinți, știut fiind că textul masoretic a fost stabilit mult mai târziu, adică până în prima jumătate a secolului al X-lea. Încât, pentru susținerea lucrării misionare a Bisericii această „revenire” la textul folosit în scrierile patristice are o importanță deosebită, iar acest fapt s-a împlinit prin purtarea de grijă a patriarhului Teoctist.⁴⁷

Dar iată cum aprecia patriarhul Teoctist tipărirea ediției jubiliare a Bibliei:

„Dacă Biblia constituie piatra de temelie a lucrării Bisericii creștine, în general, pentru Biserica noastră Ortodoxă Română însă ea a reprezentat și un izvor de împliniri culturale de-a lungul întregii sale istorii. Și iată, acum, Biserica noastră, în ciuda acestor îndoieli și neliniști, prin această ediție jubiliară a Bibliei, demonstrează statornicia și tăria sufletească a credincioșilor și a clerului nostru.

Este pentru noi o mare realizare nu numai pentru că avem o nouă versiune a Bibliei, o ediție jubiliară, dar și pentru că ea a văzut lumina tiparului în mod neașteptat, nesperat, ca toate marile înfăptuiri din viața noastră, de altfel, în urma unor îndelungate osteneți, a unor frământări sufletești și arderi interioare din partea IPS Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, care și-a asumat de unul singur această îndatorire neșpus de grea și de o mare responsabilitate pentru vremea noastră, de a tălmăci în grai românesc cuvântul tainic al lui Dumnezeu, cuprins în Sfânta Scriptură.

Este un mare privilegiu, iubiți frați și părinți în Domnul, că un contemporan cu noi, unul dintre noi, s-a ostenit și a dat Bisericii noastre o nouă ediție a Bibliei, care aduce la zi limba, limbajul biblic, într-o versiune clară și plăcută la lectură, potrivită cu vârsta actuală a limbii române. N-ar fi putut să împlinească această grea lucrare cu atâta pricepere și competență decât cineva care și-a închinat viața nu numai osteneților bisericesti, ci și celor cărturărești, slujind deopotrivă și cu aceeași dăruire Bisericii, culturii și limbii române.

Această apariție editorială este o mare împlinire. Sfânta Scriptură, prezentată acum în veșmântul actual al cuvântului literar, împărtășește lumină din taina cuvântului, din înțelesul lui adânc,

⁴⁷ Cf. Bartolomeu, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, *Cuvânt lămuritor asupra Sfintei Scripturi*, în „Biserica în Misiune”, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2005, p. 229.

căutat cu sete de generațiile tinere, de rugători și cititori. Cunoscut și apreciat de lumea intelectuală, ostenitorul traducerii a dat valoare versului și prozei de literat, oferind intelectualității prilejul apropierei de Cuvântul lui Dumnezeu, iar tuturor mânuitorilor scrișului, o cârmă de cultivare a frumuseții limbii noastre românești."⁴⁸

Din aceste sublinieri ale patriarhului Teoctist prilejuite de apariția ediției jubiliare a Bibliei, reiese cu claritate raportul firesc dintre cultură-cult-credință: „*Când zicem cultură înțelegem și știința despre Dumnezeu, cunoașterea lui Dumnezeu, prin rugăciune, prin post, prin isibasm, pe care Sfinții Părinți de la Muntele Athos, din Capadocia, din mănăstirile ctitorite de Ștefan cel Mare și din alte locuri sfinte le-au practicat și au ajuns astfel la vederea frumuseții luminii dumnezeiești.*”⁴⁹

Este vorba aici despre raportul dintre Biserica Ortodoxă Română și cultura noastră națională, pe de o parte, și dintre cultura noastră națională și cultura celorlaltor popoare europene, fundamentate pe aceleași valori nemuritoare ale Revelației divine.

Lucrarea caritativă a Bisericii

În țara noastră, asistența socială a avut dintru început un caracter eminamente religios, desfășurându-se secole de-a rândul în jurul mănăstirilor și al bisericilor. Acest lucru apare firesc dacă se are în vedere că una din componentele fundamentale ale misiunii Bisericii este grija față de cei în suferință. De altfel, autoritatea statală, mult prea preocupată în Evul mediu de menținerea și întărirea neatărnării, nu era în măsură să-și asume și responsabilitatea protecției sociale a unui număr mare de defavorizați. De aceea, parohiilor și mănăstirilor le revenea misiunea de a îngriji pe cei ce nu erau în măsură să-și rostuiască singuri existența.⁵⁰

Chiar dacă în unele cazuri baza materială pentru o astfel de activitate era asigurată prin generozitatea domnitorilor sau a marilor boieri, Biserica era instituția prin intermediul căreia diferite categorii de persoane defavorizate primeau asistența necesară. Cu toate că, începând din secolul al XIX-lea, statul se implică din ce în ce mai

⁴⁸ *Ibidem*, vol. XIII, pp. 320-321.

⁴⁹ *Ibidem*, vol. XV, p. 176.

⁵⁰ Pr. prof. Dumitru Colotelo, *Lucrarea caritativă a Bisericii Ortodoxe Române astăzi*, în „Biserica în Misiune”, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2005, p. 456.

mult în acest domeniu, Biserica Ortodoxă își menține încă poziția privilegiată în câmpul asistenței sociale, majoritatea instituțiilor de profil având, până în anul 1948, caracter bisericesc. Din păcate, odată cu instaurarea comunismului în România, orice activitate instituționalizată a Bisericii în domeniul activității social-caritative a fost interzisă, iar așezămintele ei (azile de bătrâni, orfeline, adăposturi pentru persoane cu handicap, spitale) fie au fost desființate, fie preluate de stat.⁵¹

După căderea comunismului, începând din 1990, sub îndrumarea patriarhului Teoctist, Biserica și-a reluat implicarea ei socială, constituind asociații cu scop socio-caritativ destinate asistenței copiilor, vârstnicilor, familiilor cu risc social, persoanelor handicapate.⁵²

În vederea coordonării acestei activități, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința de lucru din 13-14 februarie 1997, a hotărât înființarea unui Serviciu de misiune și asistență socială la nivelul Patriarhiei Române care să elaboreze o strategie a implicării Bisericii în desfășurarea misiunii sale de acordare a sprijinului material persoanelor aflate în dificultate și care să țină legătura cu instituțiile statului și cu cele nonguvernamentale care au atribuții în domeniul asistenței sociale. Permanența Consiliului Național Bisericesc, la 27 februarie și 4 aprilie 1997, a aprobat înființarea în cadrul Administrației Patriarhale a Sectorului „Biserica și Societatea”. Sfântul Sinod, în ședința din 27-29 mai 1997, a hotărât înființarea unei structuri de asistență socială în Biserica Ortodoxă Română și a aprobat *Regulamentul de organizare și funcționare a sistemului de asistență socială în Biserica Ortodoxă Română*, acesta constituind cadrul de desfășurare a activităților specifice la nivelul unităților bisericești centrale și locale din cuprinsul Patriarhiei Române.⁵³

Pe lângă activitatea social-filantropică, Biserica Ortodoxă Română s-a îngrijit să asigure și o asistență religioasă corespunzătoare celor integrați în unități militare sau în așezămintele de protecție socială și spitale. Astfel, după anul 1990, noul cadru legislativ (art. 29, alin.5 din Constituția României) a permis Bisericii Ortodoxe Române să-și reia misiunea tradițională de a acorda asistență religioasă și spirituală persoanelor aflate în medii speciale: armată, penitenciare, spitale și așezămintele de ocrotire socială. Prezența preotului în aceste instituții este absolut necesară, el contribuind, prin activitatea sa, atât

⁵¹ *Ibidem*, p. 457.

⁵² *Ibidem*, p. 458.

⁵³ *Ibidem*, p. 459.

la bunăstarea morală, spirituală și trupească a persoanelor, cât și la îndeplinirea corespunzătoare a atribuțiilor instituțiilor respective. Asistența religioasă în unitățile militare, spitale și așezăminte de ocrotire socială a fost reglementată prin protocoalele încheiate între 1995-1997 de către Patriarhia Română cu ministerele de resort.⁵⁴

Pornind de la faptul că misiunea Bisericii implică lupta necontenită pentru binele și ajutorarea semenului, patriarhul Teoctist arăta: „*Trebuie să ne implicăm cu grijă deosebită în această mare și creștinească acțiune de recuperare a copiilor, fie a celor în dificultate, fie a orfanilor sau a celor abandonati. Sunt în București câteva cămine de noapte pentru ocrotirea copiilor străzii. Am încercat să găsim preoți care să meargă acolo. Unii dintre preoți au fost chiar prin canalele Bucureștiului și i-au adunat, iar noi am intervenit la Primărie și li s-a oferit un adăpost în aceste cămine. Avem nevoie însă de un număr mai mare de astfel de preoți. Chiar și studenții teologi trebuie să participe la această activitate de asistență socială.*

*Este însă trist că puțini dintre preoții de parohie îi cercetează pe cei din penitenciare. Contează foarte mult prezența preotului pentru a sta de vorbă cu deținuții, care în majoritate sunt tineri. Când am sfințit biserica nouă de la Penitenciarul Jilava i-am văzut și m-a impresionat situația lor. Am făcut apel mereu la preoți pentru acesta misiune, legată de slujirea noastră, știind că fapta lucrează mai mult decât vorba, decât cuvântul rostit, dar neîmplinit.”*⁵⁵

Preoții din penitenciare, ca și cei din spitale, azile sau armată oferă celor aflați în situații speciale o întâlnire cu Dumnezeu: „*În rugăciune noi stăm de vorbă cu Dumnezeu, iar în Sfânta Scriptură Dumnezeu stă de vorbă cu noi*”⁵⁶, spunea patriarhul Teoctist. Iată de ce, preotul de caritate, dacă oferă acest dialog al lui Dumnezeu cu cei din spitale, armată sau închisori, dar și al acestora cu Dumnezeu, prin rugăciunile pe care le săvârșește și prin predicarea Cuvântului lui Dumnezeu, îi face pe cei aflați în acele stări speciale să-și schimbe radical viața, explicându-le credința și rolul ei pentru desăvârșirea ființei umane. Dar această slujire caritativă, în mod paradoxal, cuprinde și formarea slujitorului bisericesc, căci fără o preoțime devotată misiunii căreia i s-a dedicat, toate aceste bune intenții rămân inactive.

⁵⁴ Cf. *Raportul privind asistența socială și religioasă a Bisericii Ortodoxe Române în anul 2003, reflectată în cifre și date*, în „Biserica în Misiunea”, Ed. Institutului Biblic și de Misiunea Ortodoxă, București, 2005, p. 480.

⁵⁵ *Ibidem*, vol. XIII, pp. 254-255.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 257.

Cu prilejul sfințirii bisericii din incinta Spitalului Municipal București, din 21 noiembrie 2002, subliniind că slujirea preoților ar fi neîmplinită fără participarea credincioșilor, patriarhul Teoctist spunea: „*Vă amintiți, cred, de momentul când Mântuitorul Hristos Își ducea Crucea pe Golgota. Era istovit și sleit de puteri, după procesul care I se făcuse, cum auzim la Deniile din Săptămâna Patimilor, și odată cu sudoarea Îi curgeau pe frunte picături de sânge. Nu mai putea să urce Golgota, să-Și ducă Crucea și a căzut sub Cruce. În acea clipă a venit din țarină, ne spun Sfintele Evanghelii, un trecător cu numele Simon Cirineanul (Marcu 15, 21), care a purtat pe o porțiune de drum Crucea Mântuitorului Hristos.*

Avem nevoie astăzi mai mult ca oricând de asemenea cirineni, de asemenea personalități credincioase, care să se ivească și să sprijine tot ceea ce un popor ca al nostru are frumos, are valoros în arta sfințelor biserici și mănăstiri. Este o bucurie că există și între noi cirineni care poartă Crucea Bisericii, și aici, și în alte locuri din țară. Iată, prin dragostea și bunăvoința lor, s-a amenajat parcul acesta atât de frumos pentru bolnavii din acest spital, ca sufletele lor să simtă și să trăiască aceste frumuseți. Altfel vor suporta ei greutatea suferinței lor trupești și altfel vom privi și noi frumusețea acestui parc, frumusețe încoronată acum de această bijuterie a artei noastre românești, ofrandă a strădaniilor ctitorilor acestei sfinte biserici.”⁵⁷

Concluzii

Aceste spicuri din predicile și cuvântările patriarhului Teoctist, reunite în colecția *Pe treptele slujirii creștine*, vizează doar unele aspecte ale activității interne a Bisericii Ortodoxe Române, în care s-a implicat direct, ca Întâistător al ei, autorul lor, în ultimii săi ani de viață.

Ca o concluzie a preocupărilor patriarhului Teoctist de întărire a unității de credință și de trăire ortodoxă sunt cele scrise în **Pastorală** adresată clerului și credincioșilor din Arhiepiscopia Bucureștilor la Nașterea Domnului 2002:

„Lumea, în general, dar îndeosebi cea creștină, simte tot mai dureros despărțirea și înstrăinarea multora de tulpina Bisericii cea una, lipsa valorilor supreme ale vieții, ale familiei, răstăcirea tineretului, lipsa moralei din viața societății, adevărului și dreptății.

⁵⁷ *Ibidem*, pp. 429-430.

Lipsită de aceste lumini, o parte din omenire se zbate în păcate grele, abuzuri și în necunoaștință, se află pradă urii și chiar războaielor fratricide.

Progresul uimitor al științei, tehnicii, civilizației și culturii n-a izbutit să modeleze omul în aceeași măsură încât minunatele descoperiri științifice să folosească întregii omeniri, care încă se confruntă cu foamea, bolile și sărăcia. Cu toate acestea, iubirea lui Dumnezeu și dorul după El nu ne-au părăsit, ci, dimpotrivă, ne așteaptă ca pe magi și păstori să auzim îngerii cântând și vestind că «Dumnezeu este cu noi» și dăruiește pacea Sa pe pământ. Deci, câtă vreme mărturisim în inima, viața și rostul fiecăruia dintre noi că «Dumnezeu este cu noi», să fim încrezători în puterea credinței și iubirii, care vor topi barierele dintre oameni și națiuni, spre a se regăsi în dubul frățesc, în universul încredințat de El omului spre îndestulare sufletească și materială.»⁵⁸

Bibliografie

- Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Pe treptele slujirii creștine*, vol. XII-XVI, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2002-2005.
- Cândea, Acad. Virgil, *Prefață* la vol. XIV, *Pe treptele slujirii creștine*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2004, pp. 5-12.
- Dumitrescu-Bușulenga, Acad. Zoe, *Prefață* la vol. XV, *Pe treptele slujirii creștine*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2005, pp. 5-6.
- Din vol. *Biserica în Misiune*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2005, următoarele articole:
- Anania, Bartolomeu, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, *Cuvânt lămuritor asupra Sfintei Scripturi*, pp. 222-232.
- Colotelo, Pr. prof. Dumitru, *Lucrarea caritativă a Bisericii Ortodoxe Române astăzi*, pp. 455-474.
- Crăciun, Casian, Episcopul Dunării de Jos, *Educația creștină*, pp. 384-404.
- Necula, Pr. prof. Nicolae, *Omagiu Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la împlinirea vârstei de 90 de ani*, pp. 22-34

⁵⁸ *Ibidem*, vol. XIV, pp. 471-472.

Octavian, Diac. prof. Nicu, *Statutul învățământului teologic și religios în România*, pp. 552-570.

Raportul privind activitatea socială a Bisericii Ortodoxe Române la nivelul anului 2003, întocmit de Sectorul „Biserica și Societatea”, sub coordonarea PS Ciprian Cămpineanul, Episcop-Vicar Patriarhal, pp. 475-480.

Savu, Teofan, Mitropolitul Olteniei, *Tinerii, prioritate misionară a Bisericii*, pp. 413-424.

**Aspects of the Romanian Orthodox Church
activity in the sermons and conferences of the Patriarch
Teoctist in the collection “On the steps of Christian service”**

Pr. Drd. Ilie RUSU

The author of the theological research “Aspects of the work of the Romanian Orthodox Church reflected in the sermons of Patriarch Teoctist united in the collection “On the steps of Christian service”, Rev. Drd. Ilie Rusu, presents and analyses the collection entitled On the steps of Christian service where the sermons, conferences, etc. of the Patriarch Teoctist were put together. Is a great collection of wisdom, pastoral work and missionary energy, coming from a hierarch who many decades served the Church with faithfulness and sacrifice. The collection has 18 volumes of sermons where the theological, cultural, missionary, pastoral, philanthropic work of the Church is encouraged and promoted for the glory of our God.